

สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลระบาดวิทยาโรคหัด ที่รับบริการในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

สุวรรณ หนูเพชร *

บทคัดย่อ

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ระบาดวิทยาของโรคหัด ที่รับบริการในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จากทะเบียนแยกโรคหัด (E.1) และแบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะรายย้อนหลัง ตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม 2530 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2534 เป็นเวลา 4 ปี 4 เดือน จำนวนผู้ป่วยโรคหัดทั้งหมด 801 ราย (จากแบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะราย 115 ราย) เพื่อศึกษาอุบัติการณ์การเกิดโรคหัด บุคคลใดบ้างที่ป่วยเป็นโรคนี้ พบการระบาดของโรคในช่วงเวลาใด และผู้ป่วยมาจากแหล่งใด ตลอดจนกลุ่มเสี่ยงที่เป็นโรคหัด รวมทั้งศึกษาผู้ป่วยโรคหัดกับการฉีดวัคซีน และดูความสัมพันธ์การเกิดภาวะโรคแทรกซ้อน ระหว่างกลุ่มที่ฉีดกับกลุ่มที่ไม่ฉีดวัคซีนหัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มอายุที่ป่วยมากที่สุด คือ 0-4 ปี มีถึงร้อยละ 46.19 พบการระบาดของโรคหัดในช่วงปลายฤดูหนาวถึงต้นฤดูร้อน (ม.ค.-เม.ย.) และบางปีจะพบมากในเดือนกรกฎาคม ตุลาคม และพฤศจิกายน ผู้ป่วยส่วนใหญ่มาจากเขตอำเภอเมือง ร้อยละ 59.68 และกลุ่มเสี่ยงอายุต่ำกว่า 1 ปี มีร้อยละ 7.2

สำหรับผลการศึกษาจากแบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะรายพบผู้ป่วยกลุ่มอายุ 5-9 ปี เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.4 และกลุ่มเสี่ยงอายุต่ำกว่า 1 ปี มีร้อยละ 4.3 ผู้ป่วยโรคหัดไม่เคยป่วยเป็นโรคหัดมาก่อนมีถึงร้อยละ 90.43 และไม่เคยฉีดวัคซีนหัดเลย พบร้อยละ 79.13 ส่วนภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบในผู้ป่วยโรคหัด พบร้อยละ 26.09 ได้ทดสอบทางสถิติพบว่าผู้ป่วยโรคหัดที่ไม่เคยฉีดวัคซีนหัด มีภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบมากกว่าผู้ป่วยโรคหัดที่เคยฉีดวัคซีนหัดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .001 การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลมาใช้นำเสนอปัญหาด้านพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคของกลุ่มเป้าหมาย เรียบเรียงเนื้อหาสาระนำไปเผยแพร่ความรู้ให้สุศึกษาประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองเด็ก และองค์กรในชุมชน กระตุ้นเตือนนำบุตรหลานให้ไปรับบริการฉีดวัคซีนหัดตามเกณฑ์ที่กำหนดตลอดจนใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารประกอบการตัดสินใจ กำหนดนโยบายแก้ปัญหาโรคหัดให้ครอบคลุมตรงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อช่วยป้องกันการแพร่กระจายของโรคได้

บทนำ

โรคหัดเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีน แต่ยังคงพบปัญหาการระบาดของโรคในอัตราที่ยังสูง จากรายงานของ UNICEF (ค.ศ.1987) พบในแต่ละปีมีเด็กตายด้วยโรคหัดประมาณ 2.5 ล้านคน

* นักวิชาการสุศึกษา ฝ่ายสุศึกษาประชาสัมพันธ์ ร.พ.มหาราชนครราชสีมา

ความรุนแรงของโรคยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตคือ 100 กว่าปีมาแล้วที่ SUNDERLAND ประเทศอังกฤษพบอัตราผู้ป่วยตาย 10% ปัจจุบันอัตราผู้ป่วยตายด้วยโรคนี้ยังเป็นปัญหาของประเทศกำลังพัฒนา

สำหรับอุบัติการณ์การเกิดโรคหัดของจังหวัดนครราชสีมา 5 ปีย้อนหลัง (ปี 2529-2533) ได้นำไปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการเกิดโรคหัดของประเทศไทยพบว่า แนวโน้มการเกิดโรคจะมีลักษณะคล้ายกัน คือ ตั้งแต่ปี 2529 จะสูงแล้วลดลงในปลายปี 2529 จนถึงต้นปี 2530 และสูงขึ้นในปลายปี 2530 ถึงต้นปี 2531 ในปี 2532 อัตราป่วยมีไม่มากและพบผู้ป่วยโรคหัดสูงขึ้นในปลายปีจนถึงต้นปี 2533 ส่วนผู้ป่วยโรคหัดที่รับบริการในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ก็มีลักษณะอุบัติการณ์การเกิดโรคเช่นเดียวกับของจังหวัดนครราชสีมาและประเทศไทย

กระทรวงสาธารณสุข ได้ประกาศให้วัคซีนหัดภายใต้แผนงานการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 เป็นต้นมามีความครอบคลุมในปี พ.ศ.2527 และ 2528 เท่ากับร้อยละ 8 และ 25 ตามลำดับ ปี พ.ศ.2529 และ 2530 ความครอบคลุมวัคซีนหัดเพิ่มขึ้นอีกประมาณร้อยละ 50 และ 55 ตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า อัตราป่วยด้วยโรคหัดน่าจะลดลงกลับเพิ่มขึ้น และการเปรียบเทียบอัตราป่วยโรคหัดกับความครอบคลุมของวัคซีนหัดทั้งจังหวัดนครราชสีมา พบว่าปี พ.ศ. 2529 ความครอบคลุมวัคซีนหัดมีเพียงร้อยละ 50.9 ในปี พ.ศ. 2530, 2531 และ 2532 มีความครอบคลุมวัคซีนหัดร้อยละ 65.28, 73.09 และ 68.51 ตามลำดับ ส่วนในปี 2533 ความครอบคลุมสูงถึงร้อยละ 76.33 แต่เป็นที่น่าสังเกตจากอัตราป่วยด้วยโรคหัดคือ ในปี พ.ศ. 2529, 2531 พบเท่ากับร้อยละ 34.51, 94.36 และ 80.30 ตามลำดับ ต่อมาในปี 2532 อัตราป่วยดูคล้ายกับว่าลดลงเนื่องจากการฉีดวัคซีนหัดพบเพียงร้อยละ 17.30 แต่อัตราป่วยปี 2533 พบเพิ่มสูงเป็นร้อยละ 53.42 ทั้ง ๆ ที่ความครอบคลุมวัคซีนหัดมีถึงร้อยละ 76.33

และในทำนองเดียวกันในปี พ.ศ. 2534 จากการติดตามศึกษาข้อมูลโรคติดต่อของฝ่ายสุขศึกษาประชาสัมพันธ์พบว่าตั้งแต่ 1 มกราคม - 30 เมษายน ระยะเวลาเพียง 4 เดือนพบผู้ป่วยโรคหัด 186 ราย ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยโรคหัดปี 2533 มีเพียง 91 รายเท่านั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษากลุ่มผู้ป่วยโรคหัด เพื่อศึกษาอุบัติการณ์การเกิดโรค และระบาดวิทยาของโรคหัด รวมทั้งการครอบคลุมของวัคซีนหัด เพื่อรวบรวมปัญหาข้อมูลด้านพฤติกรรมป้องกันโรคของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และนำมาพิจารณาเนื้อหารายละเอียด เพื่อเผยแพร่ความรู้และให้สุขศึกษาในการป้องกันโรคหัด ตลอดจนเป็นข้อมูลของผู้บริหารประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาโรคหัดให้ครอบคลุม และตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อช่วยป้องกันการแพร่กระจายของโรค และลดอัตราการเกิดโรคหัดในที่สุด

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาอุบัติการณ์การเกิดโรคหัดด้าน บุคคล สถานที่ และเวลา
2. เพื่อให้ทราบกลุ่มเสี่ยงที่เป็นโรคหัด
3. เพื่อศึกษากลุ่มผู้ป่วยโรคหัดกับการฉีดวัคซีนหัด
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคหัด ระหว่างกลุ่มที่ฉีดวัคซีนหัดกับกลุ่มไม่ฉีดวัคซีนหัด

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงบรรยาย โดยศึกษาจากทะเบียนแยกโรคหัด (E1) และแบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะรายที่รวบรวมข้อมูล โดยเจ้าหน้าที่และพยาบาลฝ่ายสุศึกษาประชาสัมพันธ์ ย้อนหลังตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2530 ถึง 30 เมษายน 2534 รวมระยะเวลาเท่ากับ 4 ปี 4 เดือน มีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้ป่วยโรคหัดที่รับบริการในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ทั้งผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยใน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2530 ถึง 30 เมษายน 2534

2. กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร โดยอาศัยความน่าจะเป็น โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ

2.1 ผู้ป่วยโรคหัดจากทะเบียนแยกโรคหัด (E1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2530 ถึง 30 เมษายน 2534 จำนวน 801 ราย

2.2 แบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะราย ที่นอนพักรักษาในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำนวน 115 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทะเบียนแยกโรคหัด (E1) ระบุชื่อ, เพศ, อายุ, อาชีพ, ที่อยู่, วันเริ่มป่วยและวันเริ่มรักษา

3.2 แบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะราย รายละเอียดข้อคำถาม ประกอบด้วย

- ข้อมูลทั่วไปด้าน ชื่อ เพศ อายุ อาชีพ วันเริ่มป่วย
- การเคยป่วยเป็นโรคหัด
- การฉีดวัคซีนหัด
- อาการป่วย
- อาการแทรกซ้อน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ 2 แบบ คือ

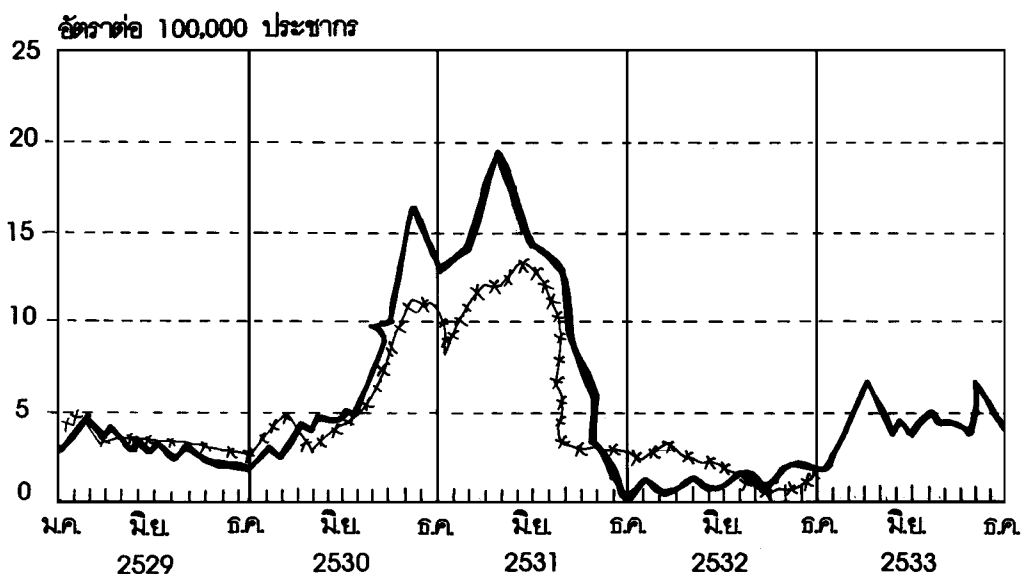
4.1 สถิติพรรณนา : เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของระบาดวิทยาผู้ป่วยโรคหัดโดยทำในรูปของจำนวนและร้อยละ

4.2 สถิติ Chi - square เพื่อความสัมพันธ์การเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคหัดระหว่างกลุ่มผู้ป่วยโรคหัดที่ฉีดวัคซีนหัดกับกลุ่มที่ไม่เคยฉีดวัคซีนหัด

ผลการศึกษา

ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากทะเบียนแยกโรคหัด (E1) แบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะรายที่นอนพักรักษาในโรงพยาบาลและจากรายงานเรื่องโรคหัดของงานระบาดวิทยา ฝ่ายแผนงาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา ได้รวบรวมและทำการกระจายข้อมูลเป็นร้อยละ ตามตารางต่อไปนี้

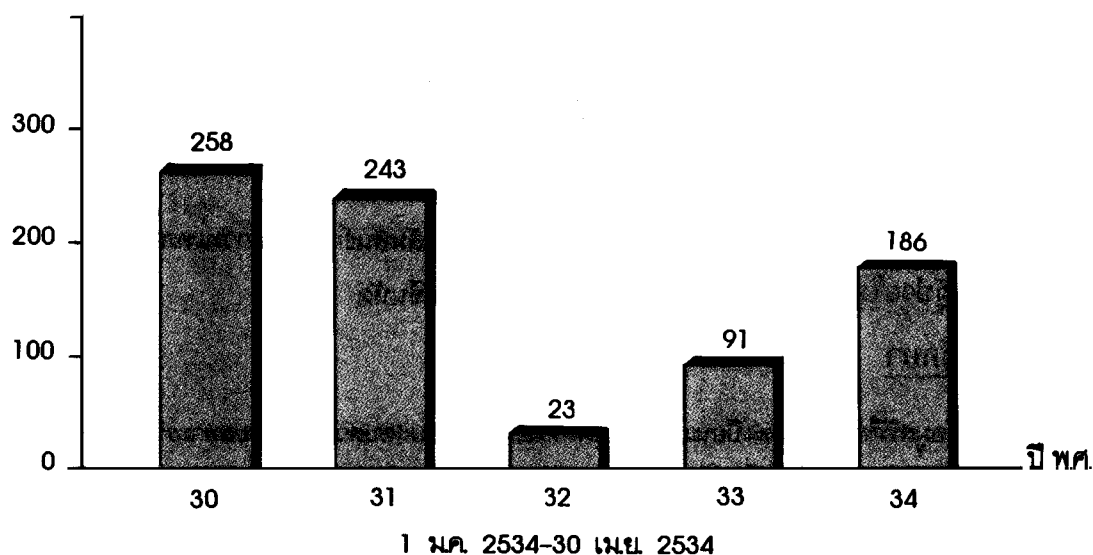
ตารางที่ 1 จำนวนผู้ป่วยโรคหัดของจังหวัดนครราชสีมาและของประเทศไทย จำนวนเป็นรายเดือน ปี พ.ศ.2529-2533

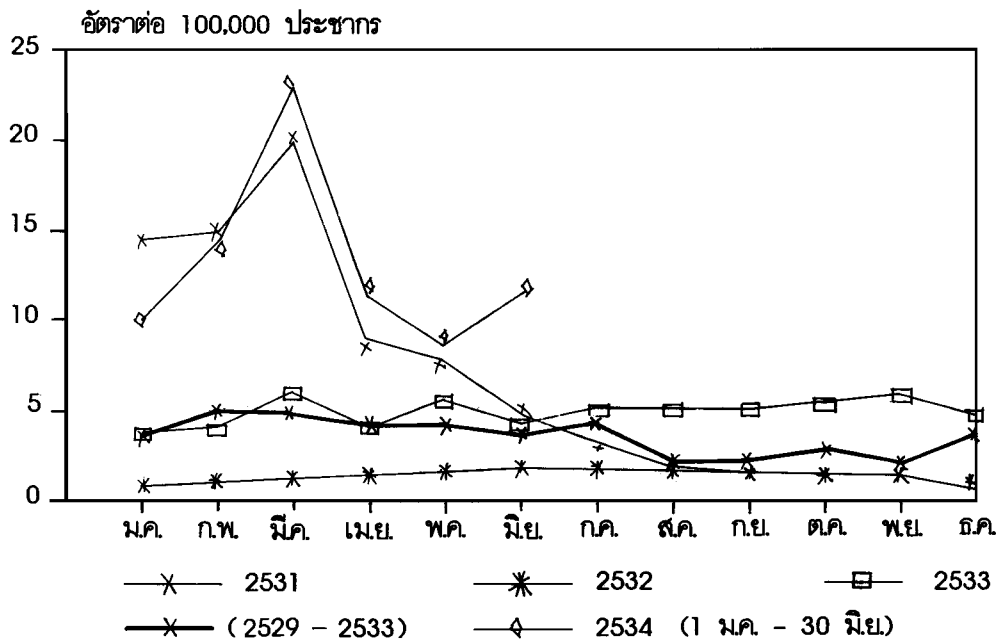
ผู้ป่วยโรคหัด จ.นครราชสีมา + ผู้ป่วยโรคหัดประเทศไทย

หมายเหตุ ที่มาของข้อมูลจากงานระบาดวิทยา ฝ่ายแผนงาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคหัดที่รับบริการในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำนวนเป็นรายปี ตั้งแต่ 1 ม.ค.30-30 เม.ย.34

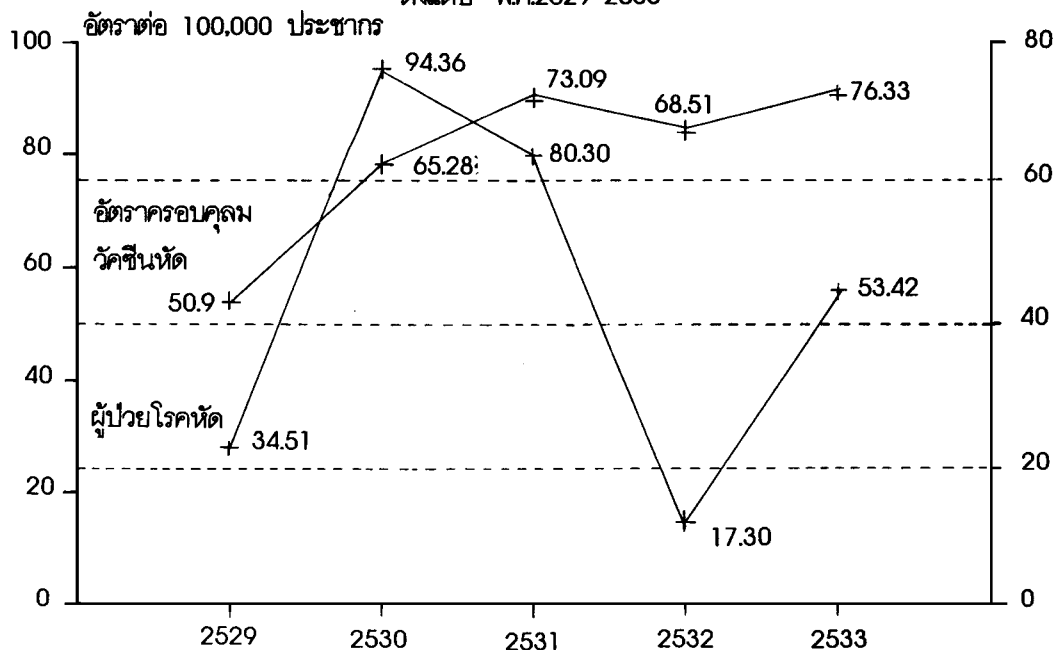

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ป่วยและอัตราเฉลี่ยของผู้ป่วยโรคหัดในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกเป็นรายเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531-2534

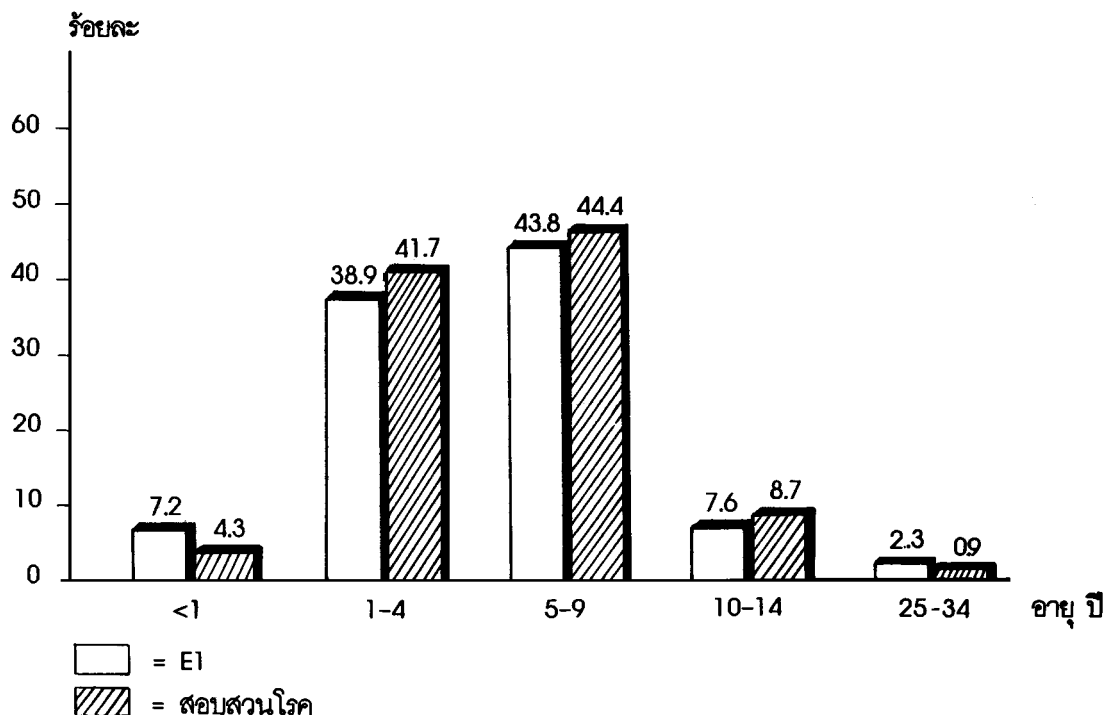
หมายเหตุ ที่มาของข้อมูลจากงานระบาดวิทยา ฝ่ายแผนงาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของผู้ป่วยโรคหัดและอัตราการครอบคลุมของวัคซีนหัด จังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2529-2533

หมายเหตุ ที่มาของข้อมูลจากรายงานระบาดวิทยา ฝ่ายแผนงาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามกลุ่มอายุจากทะเบียนแยกโรคหัด (E.1) และแบบ
สอบสวนโรคหัดเฉพาะรายตั้งแต่ 1 มค.2530-30 เม.ย.2534

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามกลุ่มอายุต่ำกว่า 1 ปี จาก (E.1) และสอบสวนโรค (มค.30-30 เม.ย.34)

อายุ	E.1	สอบสวนโรค
< 3 เดือน	1.72 (1)	0 (10)
4-6 เดือน	18.97 (11)	20 (1)
7-9 เดือน	51.72 (30)	60 (3)
10-11 เดือน	27.59 (16)	20 (1)
รวม	100' (58)	100 (5)

ผู้ป่วยโรคหัดอายุต่ำกว่า 1 ปี จากทะเบียนแยกโรคหัด (E.1) และแบบสอบสวนโรคส่วนใหญ่
พบระหว่างอายุ 7-9 ปี คือ ร้อยละ 51.72 และร้อยละ 60 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของเพศและที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยโรคหัด

1. เพศ : ชาย = 57 (65), หญิง = 43 (50)
2. ที่อยู่ : ในเขตเทศบาล = 35 (40), นอกเขตเทศบาล = 65 (65)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามสถานภาพนักเรียน

สถานภาพนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
- ไม่ใช่ นักเรียน	61	53.04
- เด็กเล็ก	7	6.09
- อนุบาล	13	11.30
- ประถมศึกษา	33	28.70
- มัธยมศึกษา	1	0.87
รวม	115	100

ผู้ป่วยโรคหัดส่วนใหญ่ไม่ใช่ นักเรียนมีถึงร้อยละ 53.04 และรองลงมาเป็นกลุ่มนักเรียนชั้นเด็กเล็กอนุบาล และประถมศึกษา พบร้อยละ 46.09

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามการเคยป่วยเป็นโรคหัด

เคยป่วยเป็นโรคหัด	ร้อยละ	(จำนวน)
- ไม่เคย	90.43	(104)
- เคย	9.57	(11)
รวม	100	(115)

ผู้ป่วยโรคหัดที่เคยมีประวัติป่วยเป็นโรคหัดเมื่ออายุ 7 เดือน = 1 ราย, อายุ 9 เดือน = 2 ราย, อายุ 10 เดือน = 1 ราย, อายุ 3 ปี = 1 ราย, อายุ 5 ปี = 1 ราย และจำไม่ได้เคยเป็นอายุเท่าใดเท่ากับ 5 ราย

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัดที่เคยอดเข็มและไม่เคยอดเข็มวัคซีนหัด จำแนกตามหมวดอายุ

อายุ (ปี)	เคยอดเข็มวัคซีนหัด	ไม่เคยอดเข็มวัคซีนหัด	ไม่ทราบ	รวม
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
0-1	1.74 (2)	8.69 (10)	0.87 (1)	11.30 (13)
2-4	6.09 (7)	27.83 (32)	0.87 (1)	34.79 (40)
5-9	9.56 (11)	34.72 (40)	-	44.34 (51)
10-14	1.74 (2)	6.96 (8)	-	8.70 (10)
15-34	-	0.87 (1)	-	0.87 (1)
	19.13 (22)	79.13 (91)	1.74 (2)	100 (115)

ผู้ป่วยโรคหัดส่วนใหญ่ไม่เคยอดเข็มวัคซีนหัด พบร้อยละ 79.13

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามอาการป่วย

อาการ	ร้อยละ	(จำนวน)
ไข้	97.4	(112)
ไอ	95.7	(110)
ผื่น	88.7	(102)
ตาแดง	65.2	(75)
ชัก	1.7	(2)

หมายเหตุ ผู้ป่วยโรคหัด 1 คน มีอาการมากกว่า 1 อาการขึ้นไป ส่วนใหญ่พบมีไข้ ไอ มีผื่น และตาแดง ซึ่งอาการเหล่านี้จะช่วยในการแยกผู้ป่วยว่าเป็นโรคหัดหรือไม่

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัด จำแนกตามภาวะแทรกซ้อน

ภาวะแทรกซ้อน	ร้อยละ	(จำนวน)
- ปอดอักเสบ	26.09	(30)
- อูจจาระร่วง	21.74	(25)
- หูน้ำหนวก	0.87	(1)

ผู้ป่วยโรคหัดที่พบมีภาวะแทรกซ้อนส่วนใหญ่คือ ปอดอักเสบ พบร้อยละ 26.09

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยโรคหัดที่เคยมียัดและไม่เคยมียัดวัคซีนหัด จำแนกตามภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบ

ภาวะแทรกซ้อน ปอดอักเสบ	เคยมียัดวัคซีนหัด	ไม่เคยมียัดวัคซีนหัด	รวม
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
- มี	5.31 (6)	20.35 (23)	25.66 (29)
- ไม่มี	14.16 (16)	60.18 (68)	74.34 (84)
รวม	19.47 (22)	80.53 (91)	100 (113)

$$\chi^2 = 14.58, df = 1$$

จากการทดสอบทางสถิติ Chi-square ระหว่างผู้ป่วยกลุ่มที่เคยมียัดวัคซีนหัดกับกลุ่มที่ไม่เคยมียัดวัคซีนหัดได้ค่า = 14.58 ค่า prob < .001 แสดงว่าผู้ป่วยโรคหัดที่ไม่เคยมียัดวัคซีนหัดมีภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบมากกว่ากลุ่มผู้ป่วยโรคหัด ที่เคยมียัดวัคซีนหัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .001 ส่วนอุจจาระและนุ้มน้ำหนักไม่มีความสัมพันธ์กับการฉีดวัคซีนหัดหรือไม่ฉีดวัคซีนหัด

ผลการศึกษาและวิจารณ์

อุบัติการณ์การเกิดโรคหัด จากการศึกษานี้เป็นรายเดือนย้อนหลังไป 5 ปี คือ พ.ศ.2529-2533 ของจังหวัดนครราชสีมา และเปรียบเทียบกับอัตราเฉลี่ยอุบัติการณ์การเกิดโรคหัดของประเทศไทยพบแนวโน้มการระบาดของโรคมีลักษณะคล้ายกัน คือต้นปี 2529 จะสูงแล้วลดลงในปลายปี 2529 จนกระทั่งถึงต้นปี 2530 แล้วจำนวนผู้ป่วยโรคหัดเพิ่มสูงขึ้นอีกปลายปี 2530 ถึงต้นปี 2531 พอถึงในช่วงปี 2532 พบผู้ป่วยโรคหัดจำนวนไม่มากและเริ่มเพิ่มขึ้นอีกในปลายปีจนกระทั่งถึงต้นปี 2533

สำหรับผู้ป่วยโรคหัดที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลจากกลุ่มตัวอย่าง 801 ราย พบมากในปี พ.ศ.2530 และ 2531 มีถึง 258 ราย และ 243 รายตามลำดับ จำนวนผู้ป่วยลดลงเหลือ 23 ราย ในปี 2532 และเพิ่มเป็น 91 ราย ในปี 2533 เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับอุบัติการณ์การเกิดโรคหัดของจังหวัดนครราชสีมาและของประเทศไทยมีลักษณะคล้ายกันในช่วงต้นปี 2534 ตั้งแต่ 1 ม.ค. - 30 เม.ย. 34 ระยะเวลา 4 เดือน พบการระบาดของโรคหัดมีถึง 186 ราย ซึ่งมากกว่าปี 2533 ทั้งปีมีเพียง 91 ราย

ส่วนการศึกษาช่วงระยะเวลาเป็นรายเดือน พบการระบาดของโรคหัดในช่วงปลายฤดูหนาว ถึงต้นฤดูร้อน (ม.ค.-เม.ย.)

ผู้ป่วยโรคหัดพบได้ตลอดปี บางปีมีจำนวนผู้ป่วยโรคหัดสูงในเดือน กรกฎาคม ตุลาคม และ พฤศจิกายน ดังนั้น การรณรงค์เผยแพร่ความรู้และแจ้งข่าวสารเรื่องโรคหัด เพื่อช่วยป้องกันการเกิดโรคหัด และการแพร่กระจาย ให้มีจำนวนลดน้อยลง ควรจัดกิจกรรมในช่วงปลายปีคือ ระหว่างเดือน กรกฎาคม ถึงเดือน พฤศจิกายน

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคหัด 801 ราย เป็นผู้ป่วยนอนพักรักษาในโรงพยาบาล 203 ราย ผู้ป่วยนอก 598 ราย มีเสียชีวิต 4 ราย คิดเป็นอัตราตายต่อผู้ป่วยร้อยละ 0.5 กลุ่มอายุที่ป่วยมากที่สุดคือ 5-9 ปี พบร้อยละ 44 รองลงมาในกลุ่มอายุ 1-4 ปี พบร้อยละ 39 ส่วนผู้ป่วยอายุต่ำกว่า 1 ปี พบร้อยละ 7 เป็นที่น่าสังเกตว่าปี 2534 มีแนวโน้มพบผู้ป่วยที่มีอายุสูงขึ้น คือพบมากในกลุ่มอายุ 5-9 ปี ร้อยละ 45.6 รองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 0-4 ปี พบร้อยละ 40.86 ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีถึงร้อยละ 59.68

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถามโรค 115 ราย พบเป็นเพศชายร้อยละ 57 เพศหญิงร้อยละ 43 พบกลุ่มอายุต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 43 ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยอายุระหว่าง 5-9 ปี มีถึงร้อยละ 44 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 1-4 ปี พบร้อยละ 42 ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองร้อยละ 50 สถานภาพผู้ป่วยไม่ใช่ นักเรียนมีถึงร้อยละ 53 รองลงมาเป็นกลุ่มเด็กนักเรียนที่ประกอบไปด้วยเด็กในชั้นเรียน เด็กเล็ก อนุบาลและประถมศึกษา มีถึงร้อยละ 46 ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถแพร่กระจายโรคให้ระบาดไปสู่เพื่อนนักเรียนได้อีกเป็นจำนวนมาก ถ้าไม่มีการหยุดพักเรียนในขณะที่ป่วย ประวัติการเจ็บป่วยพบว่า ผู้ป่วยโรคหัดส่วนใหญ่ไม่เคยป่วยเป็นโรคหัดมาก่อนมีถึงร้อยละ 90 และจากการซักถามเรื่องการฉีดวัคซีนโรคหัด พบว่าผู้ป่วยไม่เคยฉีดป้องกันเลยมีถึงร้อยละ 79 ซึ่งกลุ่มนี้มีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะป่วยเป็นโรคหัด ส่วนผู้ป่วยที่เคยฉีดวัคซีนหัดมีเพียงร้อยละ 19 เท่านั้นสำหรับอาการป่วยด้วยโรคหัดพบว่า มีไข้สูงร้อยละ 97 รองลงมาเป็นอาการไอร้อยละ 96 ส่วนอาการเป็นผื่นและตาแดงพบร้อยละ 89 และ 65 ตามลำดับซึ่งอาการมีไข้ ไอ ตาแดง เป็นผื่น ทั้ง 4 อาการนี้ จะช่วยในการซักประวัติแยกโรคว่า ป่วยเป็นโรคหัดหรือว่าป่วยได้รับเชื้อไวรัสตัวอื่นที่ไม่ใช่โรคหัดที่ทำให้เกิดมีอาการไข้และมีผื่นขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ป่วยหรือผู้ปกครองเด็กเข้าใจผิดคิดว่าป่วยเป็นโรคหัด นอกจากนี้พบผู้ป่วยโรคหัดมีภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบร้อยละ 26 อุจจาระร่วงร้อยละ 22 และหูน้ำหนวกร้อยละ 0.9

จากการทดสอบทางสถิติ Chi-square ระหว่างผู้ป่วยกลุ่มที่เคยฉีดวัคซีนหัดกับผู้ป่วยไม่เคยฉีดวัคซีนหัดได้ค่า Chi-square = 14.58 ค่า Prob. น้อยกว่า .001 แสดงว่าผู้ป่วยโรคหัดที่ไม่เคยฉีดวัคซีนหัดมีภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบมากกว่ากลุ่มผู้ป่วยโรคหัดที่เคยฉีดวัคซีนหัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .001 ส่วนอุจจาระร่วงและหูน้ำหนวกไม่มีความสัมพันธ์กับการฉีดวัคซีนหัดหรือไม่ฉีดวัคซีนหัด จากผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลในการเผยแพร่ความรู้และกระตุ้นเตือนผู้ปกครองเด็กและประชาชนทั่วไป ที่มีบุตรหลานยังไม่เคยฉีดวัคซีนหัดให้นำไปรับบริการที่สถานบริการใกล้บ้าน เพื่อช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคให้กับเด็ก เพราะถ้ามีการระบาดของโรคหัดในท้องถิ่นที่อยู่อาศัยผู้ที่ไม่เคยฉีดวัคซีนหัด มีโอกาสที่จะติดเชื้อโรคหัดได้ง่าย และมีแนวโน้มเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะพบภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบสูงกว่าผู้ที่เคยฉีดวัคซีนหัด ซึ่งภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบอาจเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาระบาดของโรคหัดพบผู้ป่วยในปี 2534 ระยะเวลาเพียง 4 เดือน มีจำนวน

สูงขึ้นมาก ส่วนการระบาดของโรคหัดพบในช่วงปลายฤดูหนาวถึงต้นฤดูร้อน กลุ่มอายุที่ป่วยมากที่สุดคือ 1-9 ปี มีถึงร้อยละ 83 และจากผลการสอบสวนโรคหัดเฉพาะรายที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล พบผู้ป่วยระหว่างกลุ่มอายุ 1-9 ปี มีถึงร้อยละ 86 ดังนั้น กลุ่มอายุที่เสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคหัดคือ เด็กอายุระหว่าง 1-9 ปี ส่วนที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยมาจากเขตอำเภอเมืองเป็นส่วนมากจากทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคหัดพบว่าไม่เคยป่วยเป็นโรคหัดมาก่อน และไม่เคยฉีดวัคซีนหัดมีถึงร้อยละ 90 และ 79 สำหรับอาการป่วยของโรคหัดพบว่าส่วนใหญ่จะมีอาการไข้สูง ไอ มีผื่นและตาแดง นอกจากนี้ยังพบภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบในผู้ป่วยโรคหัด และได้ทดสอบทางสถิติ Chi-square พบว่าผู้ป่วยโรคหัดที่ไม่เคยฉีดวัคซีนหัดมีภาวะแทรกซ้อนปอดอักเสบมากกว่าผู้ป่วยโรคหัดที่ เคยฉีดวัคซีนหัด มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .001 ดังนั้น ผลการศึกษครั้งนี้สามารถนำไปปฏิบัติ

1. เผยแพร่ความรู้การป้องกันโรคหัดอย่างต่อเนื่องกับกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้ปกครองเด็กเล็ก และประชาชนในชุมชน โดยเน้นกิจกรรมรณรงค์การป้องกันโรคหัดในช่วงปลายปีระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงพฤศจิกายน

2. กระตุ้นผู้ปกครองเด็กในคลินิกสุขภาพเด็กดีและในชุมชน ให้มารับบริการฉีดวัคซีนหัดเมื่ออายุครบ 9 เดือน โดยอธิบายให้ชัดเจนว่าในแต่ละช่วงอายุของเด็ก ต้องได้รับวัคซีนป้องกันโรคอะไรบ้าง ซึ่งในปัจจุบัน เกณฑ์กำหนดสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเด็กขวบปีแรก มีอยู่หลายชนิดด้วยกันคือ วัคซีนป้องกันโรคหัดโรค คอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก โปลิโอ ตับอักเสบบและหัด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ผู้ปกครองเด็กอาจสับสน นำบุตรหลานไปรับบริการไม่ถูกต้อง นอกจากนี้แล้ว ยังต้องได้รับการกระตุ้นซ้ำสนับสนุนจนกว่าจะพ้นช่วงระยะเวลาของการเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่างๆ ดังกล่าว

3. ควรจัดให้มีการอบรมองค์กรชุมชนอาสาสมัครฯในชุมชน ให้มีความรู้เรื่องการควบคุมป้องกันโรคหัดและติดตามกระตุ้นเตือนกลุ่มเป้าหมาย ให้ไปรับบริการฉีดวัคซีนหัด ที่สถานบริการใกล้บ้าน

4. ผู้บริหารด้านการควบคุมป้องกันโรค น่าจะพิจารณากำหนดนโยบาย เรื่องฉีดวัคซีนหัดในกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมมากที่สุดและเลือกใช้วัคซีนชนิดมีคุณภาพ

5. ผู้ปฏิบัติการให้บริการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคต้องเคร่งครัดเรื่อง การเก็บวัคซีนมีระบบการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวัคซีนหัดเก็บไว้ที่อุณหภูมิ 4° ซ ถึง 8° ซ ไม่ให้ถูกแสง เมื่อผสมแล้วใช้ทันที ถ้าเตรียมไว้ยังไม่ได้อัดให้กับเด็กต้องเก็บไว้ที่อุณหภูมิ 4° ซ ถึง 8° ซ ไม่ให้ถูกแสงภายใน 8 ชั่วโมง

6. ศึกษาหาปัจจัยอะไรบ้าง ซึ่งทำให้ผู้ปกครองเด็กไม่นำบุตรหลานไปฉีดวัคซีนหัด

เอกสารอ้างอิง

1. ทะเบียนแยกโรคหัด (E.1) ฝ่ายสุศึกษาประชาสัมพันธ์ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ประจำปีพุทธศักราช 2530 ถึงปีพุทธศักราช 2534
2. แบบสอบสวนโรคหัดเฉพาะราย ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2530 ถึงปีพุทธศักราช 2534 สอบสวนโดยพยาบาลสุศึกษาประชาสัมพันธ์ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา
3. เอกสารแปลและเรียบเรียงจาก Risk Factors for Fatal Measles Infections : Nieburg Phillip and Dibley Michael J; International Journal of Epidemiology 1986 ; 15 : 309-311 ในรายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ Vol.18 Number 21 June 5,1987
4. สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค 2528 กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข